

گونئای جاوانشیر (گنجآلپ)

فئمینیزم

"فئمینیزم" سۆزو فرانسیزجایا 1837- جی ایلدن سونرا گیرمیشدیر. فئمینیزم قادینلارین عصرلر، چاغلار بویونجا یاشادیقلاری شرایطلری، وضعیتلری تحلیل ائتمک مسئله سینی قارشیسینا مقصد کیمی قویموشدو .

فئمینیستلره گۆره علم طرفسیز دئییلدیر. اۆزللیکله تاریخه باخیشدا آندروکراسیلیگی(کیشی مرکزلیلیگی) ترجیح ائتمیشدیر. بو دا قادینلارین ایکینجی درجه لی اینسان کیمی آنلاشیلماسینا شرایط و زمین یاراتماقدادیر. فئمینیستلره گۆره، تاریخچیلر و سوسیولوقلار قادی نین تاریخدی رولونو گورمک ایسته مه میشلر. سانکی تاریخین وجودا گلمه سینده قادینلارین هنج بیر رولو اولمامیشدیر. اصلینده ایسه تاریخده سادجه گوج دئییل، هم ده ظرافت آراناجاق اولورسا، او زمان تاریخی مدنییتلرین فورمالاشماسیندا قادینلارین دا تاثیرلری، بۆیوک روللاری اورتایا چیخاجاقدیر .

آیریجا، تاریخچی، تاریخ اۆنجه سی تاریخچی، ائنتولوق (قوم شناس) یا دا سوسیولوقلار قادینلارین وضعیتلری ایله ماراقلاندیققلاری زمان بئله، بو مسئله یه کیشی مرکزلی(آندروسئنتریست) بیر بوجاقدان باخمیشلار .

فئمینیستلر تاریخچیلیک بیلگیسینده قادینلارین تاریخی روللاری نین تدقیقی اوچون تاریخ علمینه جیدی تاثیر گوسترمیشلر .

پائولیتیک(اوچولوق) دؤنمینده کیشیلر اوچو، قادینلار دا اوولانمیش اوولاری توپلاما ایشینه باخیردیلار. قادینلارین باشلارینی اؤرتمه و یا حجاب مسئله سی ده بو دؤنمده اورتایا چیخار. باش اؤرتسونون اورتایا چیخیشینین ایقتیصادی سببی اولموشدور. بو دؤنمده هم قادین، هم ده کیشی ایشلمک مجبوریتینده ایدی. ایشلمیه نه یئمک یوخ ایدی. بو زماندا اینسانلارین دانیشدیغی دیلر ده اورتایا چیخمامیشدیر. دیلرین دوغوشو دیالکتیک تکاملون داها صونراکی نتیجه سی اولموشدور. اونا گۆره ده هر هانسی بیر حادثه نی بیلدیرمک اوچون عملی بیر داورانیش لازیم ایدی. قادینلار حامیله لیکلرینین آغیر دؤنملرینده و چوجوق دوغوردوقلاریندا اوچولوق ایشلرینه، او زمانکی ایقتیصادی فعالیتیه قاتیلا بیلمیردیلر. قادینلار اوشاق دوغوردوقلاریندا، ایللیق آییاشی خسته لیکلری زمانی هانسیسا بیر حیوانین دریسی ایله باشلارینی اؤرتدیلر. بو، او دئمک ایدی کی، ایجماعنین عضو اولان بو قادینا یاردیم لازیمدیر. بو مرحله ده سویون(نسلین) داوامیندا قادی نین رولو ایلك پلاندا اولموش و ائولاد آناسی ایله اؤز کیملیگینی تانیمیشدیر. چونکو آناسی نین کیم اولدوغونو بیلمز، یالنیز آناسینی بیلیردی. کیشی قادی نین ایرادسینه تابع ایدی. ائولیلیک

قایدالاری بو گونکو کیمی دئییلدی. بیر کلاندان (کلان- اجماع) باشقا کلانا اوغلان آلیش وئریشی مؤوجود ایمیش. البتته بورادا ائولیلیک مسئله سی فردی دئییل، کوللئکتیو ایدی. بیر کلان(ایجماع) بلی سبیلر اوزوندن دیگر کلانلا اوغلان آلیش-وئریشینده بولونوردو .

حضرت عیسادان 10.000 ایل اوول ایقلیم شرطلری نین آلت-اوست اولماسی نتیجه سینده ایلک نئولیتیک(داش دئوری) اینقیلاب گئرچکلشدی. بو حادیه ايله عئینی زاماندا قادینلار اکینچیلیگی ایجاد ائتدیلر. داها سونرا دا قادینلار ایپلیک آگیریب توخوماگی کشف ائتدیلر. قادینلار کشف ائتدیکلری اکینچیلیگی و ایپلیک توخومانی اوز اوشاقلارینا اؤیرتدیلر. اقربالیق، آنجاق قادین سویو طرفیندن داوام ائیدردی. بو مرحله ده قادینلارین حیاتین بوتون ساحه لرینه موداخيله سی اوزوندن اینسانلارین پرستیش ائتدیکلری آلاهلار داها چوخ قادینا بنزیریدی. سونرالار کیشیلرین ایراده سی اوز رولونو ایفا ائتمه یه باشلادیغی زامان پرستیش ائدیلن آلاهلار اولکی کیمی ظرفلیک رمزی دئییل، گوجلولوک رمزینی ایفاده ائدجکدی. حتی ایسلام دینینده تانری تام اولراق ائركکدير. عرب ديلینده "هو" ائركک "او" دئمکدير. عرب ديلینده دیشی "او" "هی" دئمکدير. قورآندا الله "هو" اولراق تانینیر. یعنی ایسلامدا آلاھین جینسییتی بللیدیر و آله ائركکدير. اورتا نئولیتیک چاغدا، یعنی حضرت عیسادان 6.000 ایل ايله 3.000 ایل اولکی زامان آراسیندا بیر تکنیک اینقیلاب باش وئردی. بو سببدن ده نفوسون آرتیشی اورتایا چیخدیغیندان ایجتیماعی تشکیلاتلار مودنلی آلت-اوست اولدو. ائنئرژی قاینالاری نین پئیدا اولماسی (اؤکوز، سو، کولک) و داها ایرلی تکنیکلرین ایجاد(خیش، سو، یئل دبیرومانی، یئلگنلی گمیلر) کیشیلرین ایجتیماعی مؤوقعینی دیشدیریب، ایرلی چکیب و قادینلاری آرخا پلانا ائتدی. قادی نین بوتون ایجتیماعی میسسیونو کیشیلره دئور ائتدی. شهرلشمه صینیفلرین(طبقه لرین) فورمالاشماسینی و منافعلرین توقوشماسینی دوغوردو. بو پروسس ایچریسینده قادینلارین اشیالاشماسی، شخصی مولکییتین بیر حیصه سینه دئوشمه سی مئیدانا چیخیش و فنودالارین بیر سورو کنیزی، قوللوقچو قادینلاری اونلارین شخصی مولکییتی ساییلیدی .

شرق تاریخینده ایلك فئمینیست فیلسوف 12- جی عصرده قادینلارین حاققینی مودافیعه ائدن بؤیوک فیکیر آدمی و یونان فلسفه سینین ان بؤیوک آچیقلایبجیسی (شرحچیسى) بن رشد اولموشدور. بن رشد ایسلام دونیاسی نین قورتولوشونو قادینا اولان موناسیبتلرین دیشمه سی ایله باغلاپیردی. بن رشد، قادی نین اینسانی خیلقتینی، یارانیش فیطرتینی فلسفی باخیمدان تحلیل اندیردی. فیزیکال گوج نظره آلیندیغیندا ظاهرین کیشی نین قادیندان اوستون اولدوغو گؤرونور، لاکین بیر خئیلی ساحه لرده، خصوصن صنعت و موسیقی باخیمیدان کیشیلر قطعاً قادینلارین فیطری ایستعدادلاری سوییه سینه چاتا بیلمزله. بن رشد یازیردی: " ایسلام اولکه لری او زمان اینکیشاف اندجک کی، قادی نین ایستعداد قانادلارینی باغلايان باغلار قیریلجاقدیر. قادین آزادلیغی موسلمان اولکه لری نین ترققیسینه ایمکان یارادجاقدیر. قادین لذت منبعی اولان ات بیغینیدان عیبارت اشیا دئییلدیر. بیزیم دار گؤروشلولوگوموز قادینلارین زنگین دونیالارینی درک ائتمه یه ایمکان وئرمیر. سانکی قادین ایکی ایش اوچون یارانمیشدیر: بیرى اوشاق دوغورماق، دیگرى ایسه اوشاق بؤیوتمک. قادینلاری کؤله سوییه سینه اندیرمیز بیزی بیر چوخ گؤزلیکلردن، ظریفلیکلردن محروم ائتمیشدیر. بو وضعیت عینی زماندا قادینلارین عقلی ایمکانلاری نین تخریب اولونماسینا یول آچمیشدیر. بو اوزدن ده یوکسک فضیلتی، ذکالی قادینلارا راستلانمیریق. قادینلارین حیاتی بیتکیلرین، آقلاارین حیاتی کیمی سونا چاتیر. آنجاق قادین بیتکی دئییل، اینساندیر. عاغلی، ذکاسی و یارادیجیلیق قابیلیتی اولان اینساندیر. قادینلارین اینسان کیمی یاشاماملاری اولناری کیشیلرین یوکو و کؤله سی ائتمیشدیر. بو دا جمعیتین بدختلیگینه و " مدینه فاضیله" نین محوینه سبب اولور. چونکو جمعیتین یاریسیندان چوخو قادینلاردان عیبارتدیر. آنجاق اولنار اوز ضروری و ایلکین احتیاجلارینی تامین ائتمکدن محرومدور. قادینلار حیوانلار کیمی انرگکلر طرفیندن بسله نیرلر. بونولا دا قادینلار نه فیکیر، نه ده ماددی ساخه لرده هنج بیر شئی ایستحصال ائده بیلمدن، یالئیز ایستنهلاک(مصرف) ائدن بیولوژی مخلوقلار و حیوانلار سوروسو حالینا گلیمیشلر. قادینلار بو اسارتدن قورتولمالیدیرلار. " (منبع: حنا الفاخوری- خلیل الجر، " ایسلام دونیاسیندا فلسفه نین تاریخی(تاریخ فلسفه در جهان اسلام" صفحه 704)

اسکی یوناندا فلسفه نین، علمین اینکیشافی ایله برابر قادینلار حاققیندا دا موناسیبت و عملی داورانیش اولموشدور. "اسکی یوناندا قیز چوجوغونا انرککلره اویقولانان انگیتیم اویقولانیردی. دیققتنه دین خصوص، قیز و انرکک چوجوقلارین بیرلیکده ژیمناستیک یاپمالاریدیر. گنج قیزلار هر گسین ایچینده چیلپاق گؤرونورلر، اما گؤرولن یا دا یاپیلماق ایسته نن غیرى اخلاقی بیر ایش و یا حرکت یوخدور. بو ایدمانلار بوتونو ایله اویون و ایله نجه ایله دولو، پیس نیت و بیلینجسیزلیکدن اوزاقدیر." (منبع: بئرتزاند راسئل "باتی فلسفه سینین تاریخی" چئویرن: معمر سنجر، سای یایینلاری 2002 – ایستانبول، صحیفه 225)

آروپادا ایلك فئمینیست سوسیولوق فئریریش ائنگئلس اولموشدور. قادینلارین تاریخکی رولو و عایله نین شکیلله نیشی حاقدان ائنگئلسین بؤیوک علمی تحقیقاتی اولموشدور. عایله سوسیولوژیسینده 3 مرحله تثبیت اندلمیشدیر: 1. پولیقامییا دؤنمی. بو دؤنمده بیر قادین بوتون کیشیلر اوچون و بیر

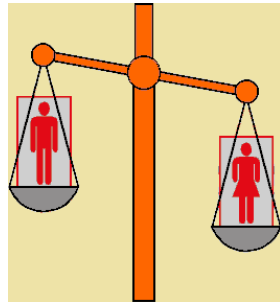
كيشى بوتون قادينلار اوچون اولموشدور. چوقق آتاسىنى تانماميش، سادجه آناسىنى تانميشدير.
2. دوآقامىيا. بير كيشى بير نچه قادين. 3. مونوقامىيا (عايله)

سويلو و بورژوا طبقه لرده قادينلار روللارى نين محدودلاشماسىنى آسانلىقلا قئبول ائتمزلر. 17-
جى عصرده آروپادا ادبيات سالونلارنى قوران "ماوى جورابيلار" (اوخوموش قادينلار) اورتايا
چيخديلار و ادبى گنجه لر دوزنله يرك قادينلارى سوسىيال ايشلره دعوت ائديلر. بونلارين
آراسىندان سىياسته قاتيلانلار دا اولدو .

اورتا چاغين دينچى توتومونا گوره قادي نين كيليسايا گريمه، حتى اينجيله توخونما حاققى يوخ
ايدى. بو اوزدن ده قادينلارين اوزگورلوچو فئمىنيست حركتلرى نين تملينده كيليسايا قارشى
چيخيش دورماقدا ايدى. بو سببن ده سنكولار ذنهنييتين اورتايا چيخيشيندا فئمىنيستلرين بويوك
رولو اولدو. 1789- جى ايل فرانسايي قاتيلانلار دريندن تاثيرلنن بير توخوما ايشچيسى نين قىزى
مارى وولستونكرافت (Mary wollstonecraft)(1759-1797) 1792- جى ايلده فئمىنيست
بير اعلانيه يايدي: "قادين حاقلارى نين دوغرولماسى" (Vindication of the rights of
women) بو بيلديريده دئييليردى: قادينلارين اوز حاقلارى اوغرونا بير ايقيلاب ائتمه لر نين
واختيدير .

19- جو عصرده فئمىنيستلر چوخ بويوك بير مووَفَقِييت آلدو ائديلر و موختليف تحصيل
قوروملارينا گيرمه يه نائل اولدولار. بو عصرده اندينبورگ اونيوئرسىته سىنين طيب فاكولته سینه
قىزلارين آينماسى كوچه تظاهوراتينا سبب اولدو. او زمانكى عنعنه لر قىزلارين اوخوماسينا
قارشى چيخيردى .

19- جو عصر فئمىنيستلرين بير ايسته يى ده دونيا قادينلارى نين باريش اوغرونا بيرلشمه لريدير .
1888- جى ايلده بئين الخالق قادينلار شوراسى نين قورولوش توپلانتيسى واشينقتوندا كنجدى.
اونلارا گوره قادينلارين اسارتدن قورتولوشو كيشيلرين ده قورتولوشونا و آدام كيمي ياشاملارينا
سبب اولاجاقميش. قادين كيشى ائشيتليگى (برابريگى) اونلارين تمل پرينسيپلري ايدى .
بيرنجى دونيا ساواشىندان سونرا قادينلارين سس(راى) وئرمه حاققى 21 اولكه ده تانيندى. بو
اولكه لر نين ايچريسينده محمد امين رسولزاده نين قوردوغو آذربايجان دئموكراتيك خالق
جمهورييتى ده يئر آليردى. آذربايجان ايلك دولت اولموشدور كى، غربدى فئمىنيزم حركتينه
دستك وئرميش و فئمىنيستلرين ايستكلرينه ياسال و حقوقي زمين ياراتميشدير. قادينلارا رسمن
سئچيب- سئچيلمك، سىياسته، علمه قاتيلما سوسىيال حياتدا آكتيو اولما حاققى تانميشدير .

نازىلر و فاشيستلر فئمىنيزم حركتىنى بوغماغا باشلاديلار. قادينلارى ائوه قاپاديلار. فاشيزمى و
نازىسى محكوم ائدن ايلك ايدئولوژى فئمىنيزم اولموشدور .

نهايت 1974- جو ايل 8 مارتدا (17 ايسفند) باشقانليغىنى سيمون دئ بوويرين ياپديغى "قادينلار
حاققى درنگى" قورولدو و فئمىنيست سواللار درگيسى نشر ائديلمه يه باشلادى. ارلرى طرفيندن
دويولن قادينلار دونيانين هاراسيندا اولورسا اولسون فئمىنيستلر طرفيندن موذافيعه ائديلر.

فمینیستلر غریبه عئینی زاماندا اۆز آدلارینا اوشاق صاحیبی اولما حاققینی دا یاسالاشدیردیلار. بو گون غریبه اوشاغین آتاسی نین آدی نین اولوب اولماماسی بیر او قدر ده اؤتملی دئییل. اوشاغین پاسپورتوندا سادجه آنا آدینین اولماسی یئترلیدیر. یعنی بیر خانیمین آنا اولماسی اوچون مطلقاً بیر کیشی نین مطلق حاکیمیینه احتیاجی یوخ. ایسلام اۆلکه لرینده ایسه دوروم فرقلیدیر. نه قدر آنالیق دوغوسونو مزارا آپاران قادینلار وار. فمینیست گوروشون تئملینده سئکولار فلسفه دوردوغو اوچون جنتی بو دونیادا گئرچئکلئشدیرمک ایستر. غرب اۆلکه لرینده لیبرالیزمین و لیبرال دیرلرین گلیشمه سینده فمینیست گوروشون و فمینیستلرین بؤیوک تاثیری اولدو. بو گون ده ایراندا و دیگر ایسلام اۆلکه لرینده قادینلارین داش- قالاق ائدیلمه سینه ان جیددی اعتراض غریبه کی فمینیست درنکلردن یوکسلیر.

بو گون ایراندا، خصوصن گونئی آذربایجاندا ان چوخ منیمسنن گوروش فمینیستمدیر. گنج، اوخوموش و اؤزلیکلکه ده ائولنمه میش قیزلار فمینیزم گوروشلرینه حاقلی اولاراق مئیلله نیرلر. چونکو موجود دین مرکزی رژیمن قادینلارا قارشی تطبیق ائتدیگی غئیری اینسانی رفتار حیاتین هر ساحه سینده، او جومله دن ائولیلیک مسئله سینده ده پروبلئم چیخارماقدادیر. سادجه موجود رژیمن دئییل، بوتون شرقین دینچی کولتورو (عرب، فارس، تورک) قادینا اشیا کیمی باخمیشدیر. بو باخیش غریبه ده وار ایدی. فمینیستلر بؤیوک بیر مباریزه دن سونرا اۆز حاقلارینی الدهه ائتمه یه ناپل اولدولار. لاکین شرقده قادین ایکینجی درجه لی اینسان کیمی دورماقدادیر. بعضی ایسلام اۆلکه لرینده "ایسلامچی فمینیست درنکلر" قادین حاقلارینی ساوونماغا چالیشیرلار. دیگر طرفدن کومونیست چئوره لر و اؤزلیکلکه رادیکال ایسلامچیلار فمینیزمی غرب مرکزی بورژوا ایدئولوژیسی اولاراق تانیملار و فمینیستلرین تاریخ بویو قادین حاقلاری اوغرونا مباریزه لرینی گورمک ایستمز لر. 2005- جی ایلهه مراکنشلی فاطما مرینسی خانیم فمینیست فعالیتینه گوره 200 مین دولارلیق اراسموس اؤدولو ایله اؤدوللندی. اراسموس 16- جی عصرده دینده ایصلاحات گئرچکلشدیرن بؤیوک شخصیت اولموشدور.

بلکه بعضی ایسلام اۆلکه لرینین آنا یاساسیندا قادینلار اوچون بعضی حاقلار تانیمیشدیر، لاکین یازیلمامیش یاسالار، مذهب، توره لر و تاریخی جهالت بو حقوقون گئرچکلشمه سینه انگل اولماقدادیر. تورکییه جمهوریتینده قادینلار مباریزه اندرک ایندیکی نیسبی حاقلارینی الدهه ائتمه دیلر. تورکییه ده بؤیوک آتاتورک قادینلارا غرب مودنلی حاق تانیدی، بو حاققی حقوقی زمینه اوتورتدو. آنجاق هله ده اسکی توره لر، دین قاینقلی شیددت اۆز فلاکتلرینی تورتمکده داوام ائتمکدیر.

مقاله نین یازیلیشیندا آشاغیداکی قاینقلاردان ایستیفاده ائدیلمیشدیر :

1. ویل دورانت، مدنیت تاریخی
2. بئرتراند راسسل، ائولیلیک
3. حنا الفاخوری-خلیل الجر، ایسلام دونیاسیندا فلسفه نین تاریخی
5. فنریدریش ائنگلس، "عایله نین منشایی"
6. آذربایجاندا موختئلیف درگی و قزئتلر
7. بئرتراند راسسل "باتی فلسفه سینین تاریخی"

1. <http://mitglied.lycos.de/islamdakadin/genelkultur/feminizm.html>
2. <http://uk.geocities.com/anarsistbakis/makaleler/okelly-feminizmveanarsizm.html>

3. http://www.nadir.org/nadir/initiativ/rev_linke/devkad/devkad8.html
4. <http://www.geocities.com/islamifeminist/>
5. <http://www.geocities.com/islamifeminist/isfeminizmne.htm>
6. <http://uk.geocities.com/anarsistbakis/makaleler/farrow-anarsizmolarakfeminizm.html>